

ВСТУП

Згідно із вченням Церкви, «подружжя є Святим таїнством, у якому благодаттю Святого Духа чоловік і жінка в любові єднаються в „одне тіло” і творять „домашню Церкву”». Євангелист Матей подає слова Ісуса Христа: «Що, отже, Бог получив людина хай не розлучає» (Мт 19,6). Отож, подружжя — це нерозривний зв'язок чоловіка і жінки. Але у сьогоденні Церква зіткнулася з погіршенням єдності і нерозривності подружнього союзу: кількість розлучень на державному рівні катастрофічно зростає. Це стається переважно у перші роки подружнього життя.

Церква одним із головних завдань перед собою ставить зберегти цінність подружнього зв'язку. Як стверджує владика Богдан Манишин, Єпископ-помічник Стрийської єпархії, відповідаючи на сучасні загрози подружжю, у Львівській архієпархії в лютому 2000 р. було проведено Собор, на якому головними темами були: родинне душпастирство над подружжям та сім'єю. Він зазначає, що Блаженніший Любомир Гузар запропонував створити підготовчі курси для наречених як один із важливих засобів, що покликані допомогти молодим кандидатам, які вступають у подружнє життя, підготуватися до прийняття Таїнства. Тому на даний час в УГКЦ предметами до передподружнього приготування є: «Богослов'я подружжя», «Основи правд християнської віри», «Канонічне право», «Психологія подружжя і родини», «Етика подружнього та родинного життя», «Біоетичні аспекти подружжя і сім'ї», «Медичні аспекти подружнього життя». Як зазначено в Апостольському Повчанні Папи Івана Павла II *Familiaris Consortio* (Сімейна спільнота):

Серед елементів віровчення, яке потрібно передати на цьому шляху віри, аналогічному до катехуменату, має бути також поглиблене пізнання тайни Христа і Церкви, значення благодаті та відповідальності християнського подружжя, а також приготування до активної і свідомої участі в літургійному Чині Вінчання.

Як бачимо, святий закликає до необхідності належної підготовки наречених до літургійного Чину Вінчання.

Темою цієї дипломної роботи є розуміння Чину Вінчання за «Требником» УГКЦ (2001р.). Дана робота є актуальною з огляду на щораз більше поширення розлучень в перші роки спільного життя: у цей період більше, ніж половина уділених шлюбів розпадається. Можна сказати, що однією із причин поширення цього явища є те, що наречені не до кінця розуміють значення Святого таїнства Подружжя. Молода пара, беручи шлюб у церкві, не усвідомлює сакрального значення подружнього життя: Бог їх благословляє на створення нової сім'ї, на спільне благо. Натомість вони приймають Таїнство з огляду на культурну традицію. Для того, щоб поглибити своє розуміння шлюбу більше, ніж «традиція», необхідно забезпечити міцне вчення про сам обряд шлюбу. Відтак, актуальність дослідження полягає у поясненні Чину Вінчання, щоб молодята зрозуміли сакральне значення Чину Святого таїнства Подружжя.

Новизна даної праці полягає в можливості у майбутньому запропонувати патріаршій комісії УГКЦ у справах родини, за закликом св. Івана Павла II, ввести ще один предмет для передподружнього приготування, а саме «Богословське значення Чину Вінчання».

Об'єктом нашої праці є Чин Святого таїнства Подружжя. Предмет наших досліджень — аналіз Чину Вінчання. Окрім цього, ми зосередимось на дослідженні рубрик і звичаїв, які пов'язані із цим Чином.

Мета дипломної полягає в катехитичному поясненні літургійного значення Чину Вінчання для використання у передподружніх науках. Також приготувати список літургійних питань, які вимагають більш детального дослідження.

Завданням праці є всебічно, систематично і логічно представити біблійне, історичне і літургійне значення шлюбу в УГКЦ.

У нашій дипломній роботі ми використовуватимемо такі методи дослідження: синтетичний і порівняльний. Синтетичний метод полягатиме в опрацюванні та зіставленні думок різних дослідників для представлення біблійного значення подружжя, історичного розвитку Чину Вінчання та богословського пояснення літургійного Чину. Порівняльний метод використовуватиметься для ілюстрування відмінностей між «Требниками» УГКЦ.

Межі праці окреслюються лише дослідженням Чину Вінчання перше вінчаних в УГКЦ. Ми не розглядатимемо багато історичних питань, що виникають у складній рукописній традиції обряду.

Дана праця складається зі списку скорочень; вступу; основної частини, яка містить два розділи, які, у свою чергу, поділяються на пункти і підпункти, поділ на які зумовлено метою і завданням; висновків; списку використаної літератури.

Перший розділ, який складається із чотирьох пунктів, розглядає біблійне розуміння шлюбу та історичний розвиток Чину Святого таїнства Подружжя. Зокрема, велика увага приділяється дослідженню походження шлюбу, вчення Господа нашого Ісуса Христа та ап. Павла про шлюб. Також досліджується зародження та історичний розвиток Чину заручин й вінчання.

Другий розділ містить чотири пункти, як і перший, в якому розглядається богословське значення літургійного Чину Вінчання, а також проблематика певних рубрик цього Чину. Зокрема, поглянемо на богословське значення символічних дій і предметів, розкриємо значення молитов і читань зі Святого Письма. В останньому пункті представлено проблематику рубрик і звичаїв Чину Святого таїнства Подружжя.

Головним джерелом даного дослідження є львівський «Требник» УГКЦ, виданий у 2001р.. Додатковими матеріалами служать «Требники»: Львів 1925 р., Жовква 1926 р., Рим 1945 р. та ін., а також праці відомих літургістів: Генадія Нефедова, Михаїла Желтова, Йоана Мейендорфа, Kenneth W. Stevenson, Мирослава-Івана Любачівського, Джозефа Райя та ін., твори святих Отців, церковних письменників, ранньохристиянські твори, біблійні словники, енциклопедії, Святе Письмо, Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха», Катехизм Католицької Церкви, підручники для передподружнього приготування та документи Церкви.

Варто подати певні пояснення щодо термінологічного апарату нашої дипломної праці. Під назвою «Чин Вінчання» (з великої букви) треба розуміти два Чини — Чин заручин і Чин вінчання (з малої букви). Також назва «Чин Святого таїнства Подружжя» потрібно розуміти, як ті ж самі два Чини.

Пояснення інших літургійних та історичних термінів, які траплятимуться у дипломній праці, намагатимемось подати у самому тексті.

У ході дослідження ми зіткнулися з певними труднощами. Зокрема, недостатня кількість україномовних праць зумовила використання зарубіжних джерел. Ще іншою проблемою є

те, що значна частина літератури опублікована слов'янською та староросійською мовами.

ВИСНОВКИ

У вступі нашої дипломної праці ми вказали мету дослідження, яка полягає в катехитичному поясненні літургійного значення Чину Вінчання для використання у передподружніх науках. Другою метою було приготувати список літургійних питань, які вимагають більш детального дослідження.

У першому розділі ми дослідили походження шлюбу та історичний розвиток Чину Святого таїнства Подружжя. Зокрема, у першому пункті ми проаналізували старозавітне бачення шлюбу. Бачимо, що шлюб — це задум Божий, який є нерозривним зв'язком між чоловіком і жінкою, а не просто людським договором. Також ми символічно представили шлюб як образ стосунків Бога і вибраного народу: невірність людського роду прирівнювалась до невірності у подружжі. Але Бог завжди прощав людині і відновлював свій союз із нею, так само у подружжі: прощати один одному прогріхи і через любов долати їх. Чоловік і жінка повинні дорости до такої любові, яка представлена у Святому Письмі у книзі Пісня Пісень: «Я — для мого любого, і до мене звернене все його бажання» (П. п 7, 11). Така любов повинна бути у подружжі, де вони будуть довіряти і дарувати себе одне одному. У цьому ж таки пункті ми дослідили обряд шлюбу у Старому Завіті, який складався з декількох частин: із союзу, який проходив між сім'ями; заручини, які тривали певний час (переважно до року); шлюб. Також розглянули проблему розлучення, де право подати на нього мав лише чоловік. Ще дослідили проблему полігамного і діверського шлюбу. У другому пункті ми представили вчення Ісуса Христа, у якому Він ставить жінку на один рівень із чоловіком, на відміну від старозавітного Ізраїля, де часто чоловік вважався її власником. Також Він чітко пояснює: якщо подружжя розлучається і розлучені подружки створюють нові сім'ї, то чинять гріх перелюбства. Ісус Христос навчав, що подружній зв'язок є нерозривний: «Що, отже, злучить Бог, людина хай не розлучає» (Мр 10, 9; пор. Мт 19, 6).

В другому підпункті ми представили значення шлюбу в посланнях ап. Павла. Тут шлюб представлений як Таїнство, як образ союзу Христа і Церкви. Він акцентує увагу на святості подружжя, що є ніщо інше як подружжя «у Господі»: чоловік і жінка поєднані в любові не тільки між собою, а й з Христом. Даруючи любов одне одному, вони дарують її Христові, а даруючи Христові, дарують одне одному. Цим взаємним даруванням вони разом зростають в одне Тіло Христове (пор. Еф. 5, 31–32).

Два останні пункти цього розділу були зосереджені на дослідженні зародження і розвитку Чину Святого таїнства Подружжя. Зокрема, в третьому пункті ми дослідили, що свої початки Чин заручин бере від античної (язичницької) культури. Згодом був інкультурований у християнство і уділявся окремо від вінчання аж до кінця XVII ст. Але уже на початку XVIII ст. Чин заручин був з'єднаний із Чином вінчання в один Чин через латинізацію обрядів. Однак на початку XX ст. Митрополит Андрей Шептицький намагався повернути два окремі Чини — заручин і вінчання. На сьогодні Чин заручин звершується перед вінчанням. Тому зараз одним із актуальних проблем стоїть питання щодо окремого звершення Чину заручин і вінчання, яке літургійна реформа мала би вирішити.

А в четвертому пункті ми дослідили, що Чин вінчання, як і Чин заручин, бере свої початки із античної (язичницької) культури. Згодом був інкультурований у християнство. До X ст.

ми точно не можемо сказати, як саме звершувався Чин вінчання. Існують дві гіпотези: перша, за Й. Мейендорфом, Чин вінчання звершувався разом з Божественною Літургією; друга, за М. Желтовим, був сформований окремий Чин вінчання, незалежний від Літургії. Дотепер літургісти продовжують досліджувати звершення Чину вінчання у VIII–X ст. і його зв'язок між Євхаристією, однак остаточної відповіді нема.

Уже до XV ст. сформується Чин вінчання подібний до сьогоднішнього, з причащенням Святими Дарами. Але до XVII ст., з Чину зникає практика причастя. З початку XVIII ст. появляються дві форми здійснення Чину вінчання: у першій опускається багато практик, які були сформовані у XV ст., через латинський вплив, наприклад: зникає обхід навколо тетраподу і уже два Чини заручин і вінчання звершувалися як один загальний Чин. У другій дотримуються традиції, яка виникла ще до XV ст.: два Чини здійснювались окремо один від одного. Такі два шляхи здійснення Чину тривали аж до 1945р., коли в Римі був виданий «Требник», який дотримується практики XV ст.. Сучасний Чин вінчання поданий у львівському «Требнику» 2001р. під загальною назвою «Чин Вінчання».

У другому розділі «Пояснення Чину Святого таїнства Подружжя» ми проаналізували богословське значення літургійного Чину і подали список певних рубрик, які потребують більш детального дослідження для вирішення їхнього застосування.

У першому пункті розділу ми проаналізували символічне значення предметів і дій, а саме: світла, перснів, вінців, спільної чаші, обходу навколо тетраподу, які використовуються протягом Чину Святого таїнства Подружжя. Як ми дослідили, за буквальними значенням дій і предметів приховане глибоке символічне значення, яке допомагає нареченим зрозуміти справжнє значення таїнства Подружжя.

У наступному пункті ми пояснили значення молитов із Чину Вінчання. У літургійних текстах вони подані не лише для того, щоб священник їх промовив для уділення Таїнства, а розкривається педагогічність молитов, яка звернена до молодят, а саме: для чого Божа присутність у подружньому зв'язку, автентичне значення подружжя, права і обов'язки чоловіка і дружини, значення християнської спільноти у подружньому союзі. Також побачили, що тема старозавітних подружніх зв'язків є педагогічним моментом для новоствореної сім'ї, загалом як і весь Чин.

У третьому пункті ми проаналізували читання із Чину вінчання: тут продовжується педагогічна тематика, яка була подана у другому пункті цього розділу. Зокрема, у апостольському посланні і Євангельському читанні представлено глибоке розуміння таїнства Подружжя: знак (чудо) на весіллі в Кані — перетворення води у вино — символізує благодатне значення таїнства Подружжя, через яке земна подружня любов підноситься до небесної і з'єднує їх із Господом.

У четвертому пункті цього розділу було представлено проблематику рубрик і звичаїв Чину Святого таїнства Подружжя, які б могли посприяти подальшому розвитку Чину заручин і вінчання.

Сподіваємось, що наша дипломна праця зробить певний внесок у вивчення літургійного обряду і звичаїв Чину Вінчання не тільки стосовно історичного розвитку Чину заручин і вінчання, але й щодо підготовки «літургійної катехизи», яка може бути використана як частина передподружнього приготування. Слід зазначити, що це дослідження, з огляду на вимоги до дипломних робіт, не претендує на те, щоб всесторонньо і вичерпно висвітлити обрану тематику, а радше є спробою вказати напрямки для подальших досліджень.